

O Euroregionu Nisa

Experiment, který se podařil

Jak to začalo?

První myšlenky o vytvoření určité, méně či více institucionalizované, formy spolupráce na polsko-česko-německém příhraničí se objevily koncem roku 1990. Byla to přirozená reakce na situaci, kterou vytvořila tehdejší zvláštní doba. Skutečný život v příhraničních oblastech se měnil. A to radikálně. Tam, kde po několik desetiletí byly „hranice míru“ (Odra-Nisa) nebo „hranice přátelství“ (hřeben Krkonoš), byly hranice ve skutečnosti střežené z obou stran, a pak vše, co se doposud považovalo za nemožné, se ze dne na den stalo možné. Stačí si jen připomenout, jak rychle se rozvíjel nejjednodušší příhraniční obchod, kdy obchodní pulty nahradily nejdříve rozkládací turistické postele a ihned poté známé rozkládané stolky připomínající vzhledem „čelisti“.

Vůči sousedovi za hranicí se začala objevovat obyčejná lidská zvědavost, často spontánní, donedávna vůbec nemyslitelná. Nakonec v komunistických rituálech a zdánlivě efektivních formách spolupráce již neměl kdo pokračovat, protože změny se rychle vžily i u exponen-tů místní moci. Demokraticky zvolený starosta dobře – protože jako občan – pochopil svůj mandát a rychle nacházel cestu a společný jazyk se svým protějškem na druhé straně hranice. Spjovaly je nejen zeměpisné a historické vazby.

Ještě více totiž problémy, u kterých bylo jasné, že se musí řešit jen společně: neprůchodnost hraničních přechodů, nedostatečná infrastruktura, problémy na trhu práce a pohraniční kriminalita. To všechno bylo pochopitelně velmi důležité. V tomto regionu Evropy bylo ale nutné na první místo zařadit řešení nedostatků a ekologických škod, které neměly jinde obdobu. Města, která iniciovala trojstrannou spolupráci: německá Žitava a Görlitz, polská Bogatynia a Zgorzelec, český Hrádek n. Nisou, Liberec a další, se přece nacházely v samotném centru oblastí, které se v té době říkalo „Černý trojúhelník“, „Trojúhelník síry“, nebo dokonce (jak psal v roce 1990, když pomíneme eufemismy, DER SPIEGEL) „Trojúhelník smrti“. Jednalo se tedy o problémy, jejichž rozsah dalece překračoval pravomoci obcí nebo možnosti státní správy na úrovni regionu. A řešit je bylo třeba, a to důsledně.

Dnes stojí za to připomenout, že tehdejší jelenohorský vojvoda Jerzy Nalichowski, bývalý činitel „Solidarity“, se velmi rázně a účinně angažoval ve spolupráci s obcemi a se všemi grémii, kterým byly problémy v regionu známé a které vnímaly šanci, jakou vytváří společné zájmy, které přináší velkou odhodlanost pro přeshraniční činnost. Tady, v jihozápadním koutě naší země, tato iniciativa nabírala na síle, i když ne všichni měli jasno, jaké budou její přínosy.

Vojvoda Nalichowski, když pro tuto iniciativu hledal oporu v hlavním městě, čelil na vysokých úřadech narčením, že touží po soukromé zahraniční politice. Málokdo si již dnes pamatuje, že také o dva roky později došlo v Poslanecké sněmovně k bezprecedentní události. Tehdy polský parlament nepřijal informaci ministra zahraničních věcí prof. Krzysztofa Skubiszewského o prvních euroregionálních společenstvích vznikajících na polských hranicích. Takový byl tehdy přístup nedůvěřivých politiků, zejména varšavských, a to již v době, kdy tady, na místní úrovni, se tato myšlenka úspěšně rozvíjela.

V důsledku je dnes možné říci, že našich výjimečných „5 minut historie“ jsme zde opravdu dobře využili.

A to proto, že tomu od začátku napomáhalo jak specifické klima velkých změn, aktivita klíčových veřejných činitelů, tak i osobnosti ze světa kultury, vědy a médií, vznikajícího třetího sektoru, apod. V důsledku toho se, pod záštitou tří prezidentů: Havla, von Weizsäckera a Wałęsy, ve dnech 23.-25. května 1991 v Žitavě (Zittau) uskutečnila konference „Dreiländer-ck“ – celkem se jí zúčastnilo téměř 400 účastníků, zastupujících všechny sektory, různá prostředí a věkové skupiny z Polska, Německa a České republiky (tehdy ještě Československa). Výsledkem bylo schválení společného memoranda, ve kterém byla poprvé vyjádřena vůle vytvoření „euroregionu“. Ve skutečnosti to byl v této době ještě exotický výraz. Málokdo věděl, čím jsou takováto společenství působící v západní Evropě od začátku 60. let. Jinou skutečností je to, že se zde na ruinách „reálného socialismu“, kde se ještě nedávno společenský život řídil zcela jinými zákony, daly ne vždy modely západních euroregionů jednoduše aplikovat.

Tři zúčastněné strany přijaly tuto specifickou výzvu spuštěním prvního experimentu tohoto typu na území bývalého „východního bloku“. Na první konferenci polských obcí majících zájem o tento projekt (bylo jich 23), která se konala 8. listopadu 1991 na jelenohorské radnici, byl zvolen 10-tičlenný konvent do budoucí 3-stranné Rady Euroregionu. Jeho předsedou byl starosta Bogatyně Franciszek Zaborowski. Zástupci obcí schválili vojvodu Nalichowského jako člena budoucího Prezídia, resp. „politického vrcholu“ Euroregionu a níže podepsaný byl pověřen výkonnou funkcí – koordinátorem za polskou stranu. Mými partnery byli: Gerhard Watterott za německou stranu a Miroslav Matušek za českou stranu.

Další činnost se rozvíjela velice rychle a již 21. prosince 1991 se mohlo v Žitavě uskutečnit

ustavující zasedání 30-tičlenné Rady, která formálně uvedla do života Euroregion Neisse-Nisa-Nysa. Byl schválen jeho název (zúčastněné strany si vyměnily právo používat v něm pouze vlastní název hraniční řeky), bylo rozhodnuto společně zpracovat a co nejdříve podepsat příslušnou „rámcovou dohodu“, byla vytvořena první struktura pracovních skupin. Nejdůležitější cíle ERN byly zakotveny v memorandu z květnové konference. Jako základní pilíře činnosti byly přijaty: rovnocenné partnerství, parita, rotace a konsensus. První návrh „Rámcové dohody“ schválila třístranná Rada Euroregionu na svém druhém zasedání, které se konalo již krátce po vzniku ERN, dne 29. února 1992 v Liberci. Připomeňme, že následné, třetí zasedání Rady – v souladu s principem rotace – se konalo 3. října 1993 v Jelení Hoře a jeho hlavním tématem bylo schválení seznamu úkolů každé ze tří stran, které třístranné společenství tehdy přijalo jako prioritní pro celý Euroregion.

Stojí za to ještě jednou zdůraznit, že k úspěšnosti tohoto výjimečného experimentu přispěla neopakovatelná atmosféra tohoto období, generující osobnosti a chování charakteristická pro občanské iniciativy s velkým nábojem hromadné kreativity. Jako příklad lze uvést vznik loga Euroregionu Nisa. Když byla v roce 1992 na návrh polské strany vyhlášena veřejná soutěž, za velmi krátkou dobu se na sekretariátu v Liberci, Žitavě a Jelení Hoře sešlo celkem 664 návrhů. Byl to významný signál o tom, že myšlenka Euroregionu začíná žít a je pozitivně vnímána jeho občany. Můžeme dnes bez nadsázky tvrdit, že tento desítky let zanedbávaný, multikulturní region Evropy, vstoupil na začátku 90. let 20. stol. na svou novou cestu úspěšné historie.

Kde jsme nyní?

Euroregion Nisa, který na začátku fungoval jako amorfni federace polských, českých a saských měst, obcí a okresů, jejichž samosprávy v roce 1991 vyjádřily vůli spolupracovat, se vyvinul do současné doby jako společenství tří různých, jakoby bratrských, národních sdružení vzniklých v průběhu roku 1992 na základě legislativy každého ze tří států. Jsou to samostatné právní subjekty, ale jejich cíle a obecná forma činnosti vychází z ustanovení společného dokumentu, kterým byla a je „Rámcová dohoda Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa“. Na polské straně se jedná o Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Nysa. Každé ze tří sdružení, vždy po komunálních volbách v dané zemi, deleguje do společné Rady Euroregionu 10 zástupců. Politickým vedením Euroregionu je třístranné Prezídium, které tvoří zástupci tří sdružení, jedná se o předsedy/prezidenty české, německé a polské strany. V současné době jsou jimi:

Martin Půta (CZ), Bernd Lange (DE) a již na druhé volební období jmenovaný Piotr Roman (PL). Výkonným orgánem Euroregionu je jeho třístranný Sekretariát. Je tvořen vedoucími kancelář ERN v Liberci, Žitavě a Jelení Hoře. Sekretáři/jednateli Euroregionu Nisa jsou pánové:

Jaroslav Zámečník (CZ), Gerhard Watterott (DE) a Andrzej Jankowski (PL).

Základní cíle činnosti a existence Euroregionu se nezměnily. Všeobecně jde o všestrannou práci ve prospěch hospodářského a sociálního rozvoje a trvalého zlepšování podmínek a kvality života obyvatel těchto území. Ve verzi Rámcové dohody z roku 2004, tedy z doby, kdy se Polsko a Česko staly členy Evropské unie, patří ke společným cílům Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa zejména:

- » další všestranný rozvoj přeshraniční spolupráce,
- » propagace Euroregionu jako atraktivního integrovaného turistického a prázdninového regionu,
- » podpora aktivit odpovídajících prioritám Euroregionu při využití evropských fondů a dotačních programů.

Stojí za to připomenout, že v době, kdy se všichni tři partneři ocitli mezi členskými státy EU, začala v historii ERN a ve stále se zde rozvíjejících přeshraničních integračních procesech další důležitá etapa. Svědčí o tom například změna charakteru „oborových“ pracovních struktur Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa. Pracovní skupiny působící od samotného počátku ERN byly nově nahrazeny euroregionálními expertními skupinami, tzv. Eurexy. Jestliže ještě v roce 1991 byly vytvořené pracovní skupiny (kterých ostatně stále přibývalo) nejen základem pro výměnu zkušeností, ale také přirozeným polem pro konfrontaci zájmů a nejednou určitou „hrou o vlastní zájmy“ každé ze tří stran, tak nyní je posláním „Eurexů“ postaveno na myšlenku celého třístranného společenství.

V současné době působí 16 takových expertních skupin a jejich úkolem je zpracovávání projektů v jim příslušejících oborech a příprava doporučení pro strategii celého Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa.

Další významnou novinkou je vznik nové formy přeshraniční spolupráce v evropské legislativě, a to Evropského seskupení pro územní spolupráci. Jedná se o možnost založení spo-

O Euroregionu Nisa

lečných přeshraničních právních subjektů, zakládaných buď pro konkrétní oblasti při- a přeshraniční činnosti (zdravotní střediska, systémy hromadné veřejné dopravy, aj.), nebo také pro širší spektrum spolupráce v různých oblastech, důležitých pro místní komunity. Struktura ESÚS se řídí legislativou toho partnerského státu, ve kterém se nachází sídlo takového subjektu. Již více než rok je myšlenka vytvoření ESÚS na území Euroregionu Nisa předmětem společných analýz a diskuzí na úrovni třístranného Prezídia ERN.

Euroregion Neisse-Nisa-Nysa slaví v roce 2011 své 20. výročí.

Dosavadní léta byla obdobím důsledného naplňování cílů stanovených v květnu 1991. Ale nejen to. Je to také kontinuální vývoj způsobu činnosti. Cestou se objevovaly úspěchy, ale i neúspěchy a zklamání. Měnily se vnější podmínky, což vedlo ke změnám průběžných priorit a pravidel hry, a v důsledku také identity Euroregionu a jeho společenského vnímání. Důležitým momentem bylo nejdříve vyhlášení programu Phare s významnou úlohou ERN, který od roku 1996 také rozděluje prostředky z evropských fondů, a později přijetí Polska a Česka do Evropské unie, vyhlášení programu Interreg a pak Evropské územní spolupráce, v jejímž rámci jsou v období 2007 – 2013 k dispozici tři programy: česko – německý, česko – polský a polsko – německý. Od roku 1996 Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Nysa také úspěšně působí jako jedno z ústředních pracovišť Polsko-německé spolupráce mládeže (tzv. „Jugendwerk”).

Mezitím vstoupila v platnost Schengenská dohoda a nedávno došlo k úplnému otevření vnitřního evropského trhu práce. Proces proměn v Evropě pokračuje... Dosavadní směry činnosti a konkrétní projekty Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa jsou velmi široké a mnohočetné. Jsou doloženy četnými archivními publikacemi a také popsány v řadě diplomových a magisterských studentských prací, ve výzkumných vědeckých disertacích, doktorských a docentských pracích.

Přínos Euroregionu Nisa je evidentní a s jistotou lze konstatovat, že nelehký experiment, zahájený před 20 lety, se osvědčil.

Pouze z čistě polského pohledu to výmluvně dokazuje i to, že mezitím vzniklo na všech hranicích Polska 16 obdobných laboratoří evropské integrace. Některé z nich měly možnost využít průkopnických zkušeností Euroregionu Nisa.

Naši členové

Euroregion Neisse-Nisa-Nysa má od svého založení tři členy: z polské strany – Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Nysa, z české strany – Euroregion Nisa – Regionální sdružení měst a obcí a z německé strany – Kommunalgemeinschaft Euroregion Neisse, Sektion BR Deutschland e.V.

Na území české části jsou vedle měst a obcí členy ERN také Krajská hospodářská komora a Sdružení pro Český ráj

Členové české části Euroregionu Nisa

Okres Liberec

Bílá, Bílý Kostel, Bílý Potok, Bulovka, Cetenov, Černousy, Český Dub, Čtveřín, Dětřichov, Frýdlant v Čechách, Habartice, Hejnice, Heřmanice, Hlavice, Hodkovice nad Mohelkou, Horní Řasnice, Hrádek nad Nisou, Chotyně, Chrastava, Janův Důl, Jeřmanice, Jindřichovice pod Smrkem, Kobyly, Krásný Les, Kryštofovo Údolí, Křižany, Lázně Libverda, Liberec, Mníšek, Nová Ves (u Chrastavy), Nové Město pod Smrkem, Oldřichov v Hájích, Osečná, Paceřice, Pěnčín (u Liberce), Pertoltice, Proseč pod Ještědem, Příšovice, Radimovice, Raspenava, Rynoltice, Soběslavice, Stráž nad Nisou, Světlá pod Ještědem, Svijanský Újezd, Sychrov, Šimonovice, Višňová, Vlastibořice, Všelibice

Okres Česká Lípa

Blíževedly, Brniště, Cvikov, Česká Lípa, Doksy, Dubnice, Hamr na Jezeře, Jablonné v Podj., Kamenický Šenov, Krompach, Noviny p. Ralskem, Nový Bor, Nový Oldřichov, Mařenice, Mímoň, Okrouhlá, Polevsko, Ralsko, Skalice u Č. Lípy, Sloup v Čechách, Sosnová, Stráž p. Ralskem, Stvolínky, Svor, Zákupy

Okres Jablonec nad Nisou

Albrechtice v Jiz. h., Bedřichov, Jablonec n. Nisou, Janov n. Nisou, Jiřetín pod Bukovou, Josefův Důl, Koberovy, Kořenov, Líšný, Lučany nad Nisou, Maršovice, Nová Ves nad Nisou, Radčice, Rádlo, Rychnov u Jablonce nad Nisou, Smržovka, Tanvald, Velké Hamry, Zlatá Olešnice, Železný Brod

Okres Semily

Bělá (u Semil), Benešov u Semil, Bozkov, Harrachov, Hrubá Skála, Chuchelna, Jilemnice,

Karlovice, Lomnice nad Popelkou, Mírová p. Kozákovem, Ohrazenice, Paseky n. Jizerou, Rokytnice n. Jizerou, Semily, Turnov, Záhoří

Okres Děčín

Dolní Podluží, Doubice, Horní Podluží, Chřibská, Jiřetín p. Jedlovou, Krásná Lípa, Lipová (u Šluknova), Lobendava, Rumburk, Rybníště, Staré Křečany, Šluknov, Varnsdorf, Velký Šenov, Vilémov,

Okres Mladá Boleslav

Bělá pod Bezdězem

Členové polské části Euroregionu Nisa

Miasto i Gmina Bogatynia, Miasto Bolesławiec, Miasto i Gmina Bolków, Miasto Gozdnicza, Gmina Gromadka, Miasto i Gmina Gryfów Śl., Gmina Janowice Wielkie, Miasto Jawor, Miasto Jelenia Góra, Gmina Jeżów Sudecki, Miasto Kamienna Góra, Gmina Kamienna Góra, Miasto Karpacz, Miasto Kowary, Miasto Leśna, Miasto Lubań, Miasto i Gmina Lubawka, Miasto i Gmina Lubomierz, Miasto i Gmina Lwówek Śl., Gmina Marciszów, Miasto i Gmina Mirsk, Gmina Mściwojów, Gmina Mystakowice, Miasto i Gmina Nowogrodziec, Miasto Olszyna, Gmina Osiecznica, Gmina Paszowice, Miasto Piechowice, Miasto i Gmina Pieńsk, Gmina Platerówka, Gmina Podgórzyn, Gmina Siekierczyn, Gmina Stara Kamienica, Gmina Sulików, Miasto Szklarska Poręba, Miasto Świeradów-Zdrój, Miasto i Gmina Świerzawa, Gmina i Miasto Węgliń, Miasto i Gmina Wleń, Miasto Wojcieszów, Miasto Zawidów, Gmina Zgorzelec, Miasto Zgorzelec, Gmina Złotoryja, Miasto Złotoryja Bolesławiec, Jawor, Jelenia Góra, Kamienna Góra, Lubań, Lwówek Śl., Zgorzelec, Złotoryja

Členové německé části Euroregionu Nisa

Okres Bautzen, okres Görlitz

Marketinggesellschaft Oberlausitz-Niederschlesien mbH

O Euroregionu Nisa

Hospodářství

Hnací silou příhraniční spolupráce je hledání společných hospodářských zájmů a výhod. Důraz je kladen na posílení konkurenceschopnosti, regionální ekonomické základny a na podporu rozvoje nových podnikatelských příležitostí. Malé a střední podniky v příhraničních regionech jsou vystaveny obzvláště nepříznivým podmínkám, které vyplývají z jejich postavení na perifériích národních hospodářských soustav.

Hospodářská spolupráce v rámci Euroregionu Nisa probíhá zejména prostřednictvím třístranných setkání zástupců hospodářských komor. Jednotlivé komory navzájem jsou prostředníky při vyhledávání konkrétních zájemců pro podnikatelskou spolupráci, jsou konzultačním a poradenským místem při potřebě právně zakládat nový podnik nebo vyřizovat celní a jiné záležitosti. V každé z nich působí řada dalších institucí, poloveřejných agentur i soukromých společností za účelem šíření informací pro potenciální investory, zprostředkování obchodních kontaktů apod. Pozitivní efekt pro rozvoj hospodářské spolupráce v rámci Euroregionu Nisa má pravidelná výměna statistických údajů o jednotlivých částech euroregionu a medializace úspěšných projektů v hospodářské oblasti.

Se záměrem ocenit a zveřejnit osoby, instituce a jejich projekty, které jsou svými výsledky přínosem pro zlepšení mezinárodní spolupráce na území Euroregionu Nisa, se od roku 2003 každoročně udílí ceny za nejlepší inovaci a nejlepší přeshraniční spolupráci, a to v rámci soutěže „Cena INOVACE“. Slavnostní předávání cen se tradičně koná v souvislosti s datem založení ERN, tj. 21.12. v příslušném roce nebo v časové blízkosti tomuto datu. Více na www.best-innovation.com. Od roku 2008 se oceňují nejlepší výsledky v dalších kategoriích – Komunální partnerství, Bezpečnost a zdraví, Vzdělání, Kultura a sport a Cestovní ruch v rámci mezinárodní soutěže „Cena Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa“.

Zdravotnická záchraná služba

Poskytování dobré zdravotní péče patří mezi základní společenské hodnoty. Schopnost příhraničního regionu poskytovat kvalitnější a rozmanitější péči je možno postupně posilovat cestou přeshraniční spolupráce – zvláště využíváním společných zdrojů – nemocnic či ambulantních a pohotovostních služeb.

Spolupráce zdravotníků probíhá na území Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa již řadu let. V roce 2007 vznikla historicky první expertní skupina složená z odborníků v oblasti zdravotnické

záchrané služby, která se dané problematice věnuje na celé hranici České republiky s Německem a Polskem. V současné době jsou již v platnosti třístranné smlouvy o pomoci záchraných služeb při velkých katastrofách v pohraničí.

Za významné podpory finančních prostředků z fondů EU se podařilo postupně uskutečnit nebo do budoucna prosadit několik přeshraničních projektů. Společná cvičení a výměnné kurzy pro záchranáře, tříjazyčné formuláře a uspořádání odborné konference jsou nedílnou součástí projektu „Přeshraniční spolupráce zdravotnických záchraných služeb v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa“.

V rámci dalších třístranných aktivit je naplánována například výstavba společného školicího střediska pro české, polské i německé záchranáře. To by v budoucnu usnadnilo možnost zásahů českých sanitek a vrtulníků v sousedním Polsku a Německu i při běžných úrazech a jiných neštěstích a naopak.

Krizové řízení

Podle známého výroku: „bezpečnost je vším, vše bez bezpečnosti je nic“ lze konstatovat, že úspěch euroregionu závisel a nadále ve velké míře závisí na stavu bezpečnosti v širokém slova smyslu. Různá ohrožení a katastrofy mají výlučně územní účinky a nerespektují ani státní hranice, dohody či smlouvy. Hranice je v tomto případě bezvýznamná. Nicméně při přeshraničních účincích, při boji nebo ochraně před nebezpečím představuje hranice překážky. Přeshraniční spolupráce v této oblasti vyžaduje specifické strategie a přístupy (společná cvičení, technická školení atd.).

Spolupráce hasičských sborů se v rámci Euroregionu Nisa úspěšně rozvíjí již od svého založení. Pravidelně jsou pořádána společná přeshraniční cvičení pro možné poskytnutí pomoci či zásahů na druhé straně hranice. V minulých letech byla tato spolupráce podrobena několika zkouškám, a to při požárech v Zittau, Hrádku nad Nisou, při ničivých záplavách v letech 1997 a 2002, či odstraňování ropné havárie na řekách Nisa a Mandava.

V rámci projektu „Systém odvracení ohrožení a poskytování pomoci v Euroregionu Nisa“, se podařilo za pomoci prostředků z EU zakoupit nové hasičské vybavení pro zásahové jednotky ERN. Hasičům byly předány zásahové vozy a cisterny na vodu. V součinnosti s tímto vybavením byl vytvořen koncept, který je návodem, jak získanou techniku co nejefektivněji využí-

vat. Znamená to například předurčení vybraných jednotek k různým typům zásahů, vytýčení zásahových tras či vybraní hraničních přechodů.

Z prostředků EU určených pro podporu příhraniční spolupráce byly také vybaveny česko-polské policejní jednotky. Na další obdobných projektech se nadále pracuje.

FORBES

Zvyšování kriminality na území Euroregionu Nisa bylo v roce 2003 podnětem k založení tzv. Fóra bezpečnosti (For-be-s). Název FOR-BE-S znamená Fórum, Bezpieczenstwo/ Bezpečnost a Sicherheit. Jedná se o spolupráci expertů všech tří částí Euroregionu Nisa z oblasti pohraniční policie, hasičských záchranných sborů, krizového řízení, státního zastupitelství a celních záležitostí. Snahou bylo a je propojit všechny tyto bezpečnostní složky tří států tak, aby společně zvyšovaly kvalitu života obyvatel tohoto regionu.

Aby se zlepšila a hlavně zrychlila pomoc v krizových případech na území všech tří zemí, byla vytvořena detailní tříjazyčná zásahová příručka nejen pro hasiče, ale i pro záchranáře tzv. Zásahový dokument, jehož územní vymezení odpovídá území Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa. Součástí programu je rovněž slovník odborné terminologie z oblasti krizového řízení nebo číselné kódy a zkratky vztahující se vždy ke konkrétní mimořádné události. To vše pomůže nejen zjednodušit vzájemnou komunikaci mezi jednotlivými zeměmi, ale i částečně odbourat jazykové bariéry. Zásahová příručka by měla sloužit nejen pro koordinovanou vzájemnou pomoc a spolupráci hasičů, ale i záchranných zdravotnických služeb a krizových orgánů měst a obcí. Odborníci se shodují v myšlence na vytvoření internetových stránek s náležitými informacemi, které by byly poskytovány přes internetový portál ERN.

Doprava

Vzájemně propojený a dobře fungující dopravní systém posiluje hospodářský a sociální rozvoj každého regionu. Možnost volného pohybu občanů vede k nárůstu obchodu, splňuje potřeby mobility společnosti a efektivně láká turisty. Vývoj přeshraniční sítě vede ke snížení počtu překážek a vzájemných předpokladů způsobených hranicemi.

Česká republika, Polsko i Německo jsou členy EU a zároveň se nacházejí v Shengenském prostoru. To poskytuje vynikající příležitost odborníkům na dopravu v Euroregionu Nisa, kteří se na svých pravidelných setkáních zabývají problematikou přeshraniční silniční a železnič-

ní dopravy, zlepšování přeshraniční veřejné dopravy, otevírání nových hraničních přechodů nebo přípravou a realizací nových silničních staveb. Od roku 1990 se podařilo na území celého ERN postupně otevřít více než 50 hraničních přechodů – z původních 9.

Dalším pozitivním výsledkem jejich dosavadní činnosti je zahájení výstavby silničního spojení v prostoru mezi městy Hrádek nad Nisou, Bogatynia a Zittau. První etapa tohoto spojení je v realizaci, dokončena by měla být v roce 2011. Za pomoci prostředků z fondů EU se podařilo obnovit železnici na trase Sklarska Poreba – Harrachov a zrekonstruovat silniční síť v příhraničních oblastech, zejména v Lužických a Jizerských horách.

Lepší servis turistům a obyvatelům v příhraničních oblastech nabízejí i tzv. jízdenky EURO-NEISSE, které jsou uznávány na celém území euroregionu téměř ve všech linkách veřejné regionální osobní dopravy. V rámci přeshraničního projektu NEISSE GO/NISA GO bude návštěvníkům euroregionu k dispozici internetový informační systém, který by měl „znát všechna místa v regionu, nalézt všechny cesty, všechny jízdní řády a také vědět, kde se co děje“.

Lesy

Lesy byly vždy nejen pro obyvatele příhraničních oblastí důležitou součástí života. Poskytovaly zdroj dřeva jako paliva nebo stavebního materiálu, ale byly i součástí celého ekosystému. Příhraniční regiony se často pro vyrovnání svých nedostatků stávaly místy s nejrůznějšími druhy ekologicky problematických hospodářských činností. Ty pak měly za následek postupnou devastaci lesních porostů jak na straně původce, tak i na druhé straně hranice. V důsledku výroby elektrické energie z hnědého uhlí došlo na území ERN k silnému znečištění ovzduší a následně k poškození horských lesních porostů.

Přeshraniční spolupráce lesníků a odborníků na životní prostředí v Euroregionu Nisa je zaměřena především na vzájemnou výměnu informací o stavu lesů a revitalizaci lesních porostů v euroregionu, monitoring škod způsobených zvěří, vápnění či ochrana přírody. Aktivně se podílejí na uspořádání přeshraničních konferencí a putovních výstavách. Svě poznatky zpracovávají formou informačních prospektů.

V současnosti existuje na světě více než desítka chráněných oblastí a rezervací tmavé oblohy. Nový česko-polský projekt „Jizerská oblast tmavé oblohy“ je unikátní tým, že se nachází

O Euroregionu Nisa

na území dvou států o celkové rozloze 70 km². Polovinu této plochy zaujímá území ČR a polovinu území Polsko. Ochrana tmy má za cíl upozornit návštěvníky Jizerských hor na problematiku světelného znečištění, správného používání osvětlení, na plýtvání energií a ovlivnění životního prostředí nadbytečným osvětlením. Jizerská oblast tmavé oblohy poskytne kromě ochrany nočního životního prostředí také informačně turistický program a počítá s pravidelnými veřejnými akcemi pod tmavou oblohou.

Voda – Čistá Nisa

Vzduch, voda a vývoj přírody se na hranici nezastaví. Aktivní utváření krajiny v hraničních regionech vyžaduje společný postup při řešení přeshraničních problémů. Ty se týkají zejména znečištění vzduchu a vody, s omezením vzniku odpadů, jejich odstraňováním a recyklací.

Osou trojzemí, kde se stýkají hranice Německa, Polska a České republiky je řeka Lužická Nisa se dvěma hlavními přítoky – Mandavou a Smědou. Vlivem průmyslu, s jehož rozvojem nebyly úměrně budovány čistírný odpadních vod, patřila tato příhraniční řeka, před založením ERN, k nejvíce znečištěným řekám ve střední Evropě. S příchodem společenských změn počátkem 90-tých let a s rozvojem příhraniční spolupráce v rámci Euroregionu Nisa se začala situace radikálně zlepšovat. Z prostředků EU bylo v 90. letech vybudováno velké množství čistíren odpadních vod a desítky kilometrů kanalizací.

Na území Euroregionu Nisa i nadále aktivně spolupracují odborníci na vodní hospodářství z Česka, Polska a Německa. Aktivně se zapojují do činností zlepšujících čistotu vody na tomto území, řeší problematiku kvality vody, problémy dostupnosti toků pro ryby (stavba, rekonstrukce jezů) a zpřístupnění toků na území Euroregionu Nisa turistům.

Již tradiční akcí česko-německo-polské spolupráce je každoroční konference pod názvem „Čistá Nisa“. Ze zajímavých příspěvků, které jsou zde prezentovány, byla sestavena brožura Jedna řeka-tři země-jeden cíl.

Odborníci se zde věnují tématům, která jsou významná pro zlepšení kvality vody v Lužické Nise a jejích přítocích, ale i protipovodňové ochraně. Po povodních v uplynulých letech bylo z prostředků EU zrealizováno hned několik projektů zlepšujících protipovodňovou ochranu na území celého Euroregionu Nisa.

Cestovní ruch

V největší části pohraničních regionů představuje cestovní ruch důležitý prvek rozvoje regionu. Zkvalitnění cestovního ruchu může vytvořit dodatečná pracovní místa a alternativní možnosti zaměstnání. Moderní cestovní ruch proto vyžaduje vysoce hodnotnou infrastrukturu a služby, včetně silniční a železniční sítě, letiště, infocentra, ubytovacích zařízení a zařízení pro volný čas.

Činnost odborníků na cestovní ruch v rámci Euroregionu Nisa je zaměřena především na aktivní pomoc při přípravě přeshraničních projektů, na výměnu informací, vydávání propagačních materiálů, tříjazyčných prospektů a na společnou účast na výstavách cestovního ruchu. V rámci projektů, podpořených z fondů EU, byly vydány společné tříjazyčné publikace o ubytovacích zařízeních v euroregionu, jeho atraktivních místech, památkách a ostatních službách pro turisty. Vznikla nová turistická informační centra, která slouží nejen, turistům, ale i obyvatelům ERN.

Jedním ze zajímavých nápadů, které se podařilo zrealizovat, byl projekt „Turistická multifunkční magistrála Euroregionu Nisa“. Trasa propojuje celé území páteřní cyklokomunikací, oddělenou pěší turistickou stezkou a v zimním období upravovanou běžeckou trasou a vede po hřebenech Jizerských a Lužických hor až do Šluknovského výběžku. V hraničních oblastech pak přechází na území Polska a Německa.

„Posvátná cesta“ spojující do náhrdelníku šestnáct perel Horní Lužice, Dolního Slezska a severních Čech představuje projekt „Via Sacra – oživení nového evropského cíle cestovního ruchu“. Na trase dlouhé 550 km představuje turistům sakrální památky, kostely, kláštery a další mistrovská díla našich společných předků. Navazuje tím na předcházející projekt „Kulturní dědictví a cestovní ruch – znovuoživení společného kulturního prostoru uprostřed Evropy“.

Školství / Vzdělávání

Ukazatelem dobré úrovně vzdělávání je vysoký podíl výdělečně činných osob s ukončeným odborným vzděláním. Podmínky pro přeshraniční spolupráci v oblasti trhu práce a s tím souvisejícím vzděláváním jsou vlivem hranice velmi ztíženy. Výhodou polohy Euroregionu Nisa je přítomnost několika vysokých škol a institucí. Ty umožňují solidní širokou paletu vzdělání a jsou důležitým partnerem podnikatelské sféry.

V rámci Euroregionu Nisa byla v oblasti vzdělávání a přípravy kvalifikovaných lidí pro trh práce realizována řada opatření a záměrů. Na jejich realizaci vzájemně spolupracují zástupci z řad školských a vzdělávacích institucí z české, německé a polské části euroregionu. Jedním z úkolů memoranda zakládací konference ERN bylo vytvoření společné university. Tento úkol se podařilo splnit založením Mezinárodního vysokoškolského institutu IHI v Zittau, které mohou navštěvovat studenti všech tří částí ERN. V roce 2001 byla založena Universita Neisse-akademická síť tvořená třemi spolupracujícími univerzitami. Studenti navštěvují jeden rok univerzitu v Liberci, druhý rok v Jelení Hoře a třetí ve Zhořelci. Výuka probíhá pouze v angličtině.

Pokrokem v oblasti vzdělávání a přeshraniční spolupráce v Euroregionu Nisa bylo založení Akademického koordináčního střediska (ACC). Jeho hlavní náplní je koordinovat vzdělávací, vědecké a výzkumné činnosti pedagogických a odborných pracovníků vysokých škol v oblasti česko-polsko-německého příhraničního území. V prezídiu akademického střediska jsou zastoupeny TU Liberec, VŠ Jelenia Góra a HTWS Zitaü/Görlitz.

„Školský informační portál Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa“ je projekt, který představuje rozmanitou mezinárodní spolupráci mateřských školek, základních a středních škol na území tří států. Portál nabízí grafická zobrazení vzdělávacích systémů na saské, české a polské straně a databanku vzdělávacích zařízení.

Památky

Člověkem devastovaná příroda se umí bránit a usiluje o regeneraci, kdežto hynoucí památky „umírají“ navždy. A když „umírají“ památky, nenávratně mizí také část kulturní identity regionu.

Euroregion Nisa je oblast, ve které krásným přírodním a krajinným oblastem srovnatelně odpovídá cenné dědictví kultury. Ve zvláštní péči a plánovitě aktivity česko-německo-polské skupiny odborníků zůstává problém zachrany a ošetřování dřevěného lidového stavitelství, zvláště pak „podstávkových domů“. Na území Euroregionu Nisa se jich dnes nachází zhruba 19 tisíc. Partneři z Čech, Polska a Německa se prostřednictvím projektu „Krajina podstávkových domů“ snaží zmapovat celé území těchto svérázných dřevěných staveb, zpracovat manuál pro soběstačné a šetrné opravy a zároveň s tím podpořit řemesla a turistický ruch ve venkovských oblastech Euroregionu Nisa.

V době historického spojování evropských zemí stojí za to na krátkém výletu lépe poznat sousedy a podívat se na to, co je společnou hodnotou. Průvodce po duchovních památkách Euroregionu Nisa z cyklu „Prožijte historii“ je poutavou prezentací památných míst, kostelů, klášterů, sakrálních staveb či památek lidové architektury na celém česko-polsko-německém území. Přáním autorů publikace je, aby jakýkoliv turista – Čech, Němec nebo Polák během své návštěvy hradů a zámků lépe poznal dějiny sousední země.

Euroregion Nisa rovněž pomáhal městům a obcím v získání finančních prostředků na obnovu a rekonstrukci drobných památek, např. kapliček, kostelů, hřbitovů a kašen. Z prostředků EU byl v roce 2000 opraven také klášter v Hejnicích na tzv. Mezinárodní centrum duchovní obnovy v ERN.

Kultura

Utváření vzájemné důvěry a sblížení občanů jsou podstatnými součástmi přeshraniční spolupráce. Znalosti o společném regionu, jeho geografických, strukturálních, hospodářských, sociálně kulturních a historických podmínkách jsou předpokladem pro aktivní účast občana a všech ostatních partnerů. Tyto znalosti jsou v úzkém spojení se sociálně-kulturním setkáváním přes hranice.

V oblasti kultury se přeshraniční spolupráce od založení Euroregionu Nisa velmi rychle rozvinula i zásluhou pravidelných setkání skupiny odborníků ze všech tří jeho částí. Již řadu let jsou organizována výměnná divadelní představení, výstavy, hudební pořady, festivaly, umělecké soutěže, různá vystoupení souborů a skupin.

Jako příklad dobré spolupráce lze uvést založení mezinárodního studentského orchestru EUROPERA. Tento projekt sdružuje více než 200 hudebně nadaných mladých muzikantů z Německa, Polska a České republiky. Tvoří ho symfonický orchestr, pěvecký sbor a menší komorní soubory.

Chuť tak trochu nahlédnout přes Jizerské hory k sousedům umožňuje projekt „Euroregionální Periskop“. Na společných stránkách Euroregionu Nisa jsou každý měsíc prezentovány zajímavé články z polských a německých tištěných i elektronických médií. Cílem tohoto projektu je přinášet zajímavé informace týkající se mimo jiné kultury, cestovního ruchu, samosprávy, dopravy, využívání peněz z EU, tedy takové, které se mohou stát inspirací pro naše obce a města nebo pro obyvatele regionu.

O Euroregionu Nisa

Z Fondu malých projektů ERN bylo za posledních 10 let podpořeno více než 500 dalších česko-polsko-německých kulturních aktivit.

Historie

Přírodní charakter každého kraje je dotvářen lidskou činností a je tedy také obrazem předchozího vývoje. Je typické pro náš region, že dějinný vývoj tu sehrál v převážné míře úlohu spojujícího a nikoliv rozdělujícího činitele. Moderní doba svými komunikacemi zmenšila vzdálenosti, usnadnila vzájemné styky a propojila někdejší sasko-českou a pruskou část podhůří zdejších hor. Napomohla v druhé polovině 19. století ještě výrazněji k vytváření ekonomicky spolupracujících území i se vzájemným pohybem pracovních sil bez ohledu na tehdejší státní hranice.

Historici všech tří zemí Euroregionu Nisa usilují v rámci mezinárodní spolupráce zpracovat dějiny tohoto území. Na společných historických symposiích pořádaných pravidelně v jiné zemi se odborníci věnují vždy specifickému tématu dějinného vývoje Euroregionu („Osídlení oblasti ERN od středověku do konce 18. století“, „Vývoj obchodních cest a komunikací v oblasti ERN“ nebo „Pohledy do hospodářského vývoje v ERN“).

Všechna tato historická období jsou podrobněji rozpracována v tříjazyčně publikací pod názvem „Střední Evropa – Čechy, Slezsko a Horní Lužice ve hře velmocí v 18. století“

Tvůrčí činnosti obyvatel Euroregionu Nisa zejména ve sklářství, textilu, keramice, cínařství přináší tříjazyčný sborník „Umělecká řemesla bez hranic“. Výsledky bádání a výzkumů řady našich předních odborníků potvrzují vospělost uvedených řemeslných odvětví i vzájemné umělecké souvislosti a vztahy mezi jednotlivými částmi zdejší oblasti, a to bez rozdílu národnosti jejich obyvatel.

Cykloturistika

Rozvoj cykloturistiky je na území Euroregionu Nisa bezprostředně svázán se spoluprací v příhraničních oblastech. Atraktivita a přitažlivost se zvyšují podle toho, jak se daří společně prezentovat turistický potenciál a turistické a přírodní pozoruhodnosti. Péče o turisty vyžaduje obsáhlé znalosti o regionu a také o přeshraničních oblastech.

Zlepšit služby pro cykloturisty v Euroregionu Nisa je záměrem česko-polsko-německých

odborníků, kteří společně pracují na koncepci pro vyznačení přeshraničních cyklostezek, vydávají informační materiály a publikace a aktivně se podílejí na přípravě přeshraničních projektů. Výsledkem jejich aktivního zájmu a vzájemné spolupráce je například cykloprůvodce „Na kole po Euroregionu Nisa“. Popisky jednotlivých tras doplněné mapkami a obrázky usnadní turistům obdivovat pestrou krajinu euroregionu včetně jeho nejvyšších hor a nejhlubších údolí.

Značným pokrokem v cykloturistice jsou cyklostezky v přírodě, zvané singltreky. První síť těchto lesních stezek se začínají úspěšně rozvíjet i na našem území. Nedávno otevřený, zhruba 13 km dlouhý Singltrek v Jizerských horách, je součástí zokilometrového okruhu a slibuje nový směr v rekreační cyklistice.

Společným úspěchem všech tří zemí je projekt „Mezinárodní cyklotrasa Odra – Nisa“, která částečně prochází celým územím Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa. Její celková délka je 591 km a vede od pramene Nisy v Jizerských horách až po Baltské moře (Ostsee). Celá část této cyklostezky je proznačena a jsou na ní umístěny informační tabule upozorňující na okolní zajímavosti.

Veřejné zdraví

Po dlouhou dobu vedly hranice mezi státy ke vzniku odlišných zákonů a předpisů ve zdravotnictví a v sociální péči, daňových a pojišťovacích programech. Současně i periferní poloha příhraničních regionů má vliv na nedostatečně rozvinutý sektor služeb v oblasti sociální a zdravotní péče. Různé odlišnosti a zákonné překážky jsou příčinou vzniku mnoha praktických problémů.

Lékařští specialisté a hygienici z Česka, Polska a Německa organizují pravidelná společná setkání, kde si vzájemně vyměňují informace o své činnosti, předpisech, záměrech a charakteru své činnosti.

Intenzivně se zabývají problematikou drog v pohraničních regionech ve spojitosti s vysokým výskytem AIDS. Podařilo se sjednotit přeshraniční spolupráci při vyrozumívání se o šíření epidemiologických onemocnění a možnostech prevence, dále pak o kvalitě vody pitné i v rekreačních nádržích. Jedním z výsledků této třístranné aktivity bylo zpracování studie „Zdravotní stav obyvatelstva ERN v souvislosti se znečištěním životního prostředí“.

Rozšířit a sladit vzájemnou spolupráci ve všech oblastech zdravotnictví na území celého Euroregionu Nisa je cílem společně realizovaných projektů. Jedním z nich byla společná třístranná Konference o ochraně veřejného zdraví v Euroregionu Nisa, která se uskutečnila v roce 2006 v Liberci za účasti stovky lékařů, hygieniků a ostatních odborníků z Čech, Polska a Německa. Cílem této dvoudenní konference bylo rozšířit a nadále posilovat vzájemnou spolupráci a sladit ji v rámci všech tří států.

Významnou měrou k rozvoji příhraniční spolupráce v oblasti veřejného zdraví přispěl projekt „GÜSA“ (zkr. „Přeshraniční sociální práce), který organizovala vysoká škola v Zittau a jehož cílem bylo propojení sociální práce, školení pracovníků, pomoc trestaným lidem a lidem bez domova.

Statistika

Cílem přeshraniční spolupráce v hraničních regionech je odstraňování překážek a rozdělovacích faktorů. V pokračující evropské integraci a rozvíjející se spolupráci musí mít lidé v pohraničních oblastech své právo požadovat rovnocenné podmínky v této nové Evropě. Zde musí rušení bariér pokračovat a život „zády k sobě“ se musí změnit na společný život „tváří k sobě“.

Rostoucí zájem o přeshraniční spolupráci vyvolal po založení Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa potřebu poskytovat věrohodné a srovnatelné statistické údaje všech jeho tří částí. Pro tento úkol se stala nezbytná spolupráce zástupců jednotlivých statistických úřadů.

Výsledky jejich dosavadní pečlivé práce jsou obsaženy v mnoha publikacích, brožurách a ročenkách, které jsou, v rámci přeshraničních projektů, pravidelně vydávány.

V publikaci „Okresy Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa“, jsou shromážděny zajímavé údaje o okresech všech tří částí ERN, doplněné přehlednými grafy, kartogramy a mapami. Jednotlivé části materiálu jsou zaměřeny na populační vývoj euroregionu, aspekty vývoje na trhu práce, nezaměstnanosti nebo výši průměrné hrubé měsíční mzdy.

Tematicky zaměřené jsou dva vydané dokumenty, a to „Ženy a muži v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa“ a „Děti v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa“. Jejich podstatou jsou statistická data, která charakterizují současné postavení žen, mužů nebo dětí v rámci ERN a umožňují tak

jejich vzájemné porovnání z hlediska geografického a nebo z hlediska sociálního postavení rodin.

Knihovny

Znalosti představují jeden ze základních předpokladů rozvoje informační společnosti. Institucemi, které se tradičně po tisíciletí zabývají shromažďováním, uchováváním, ochranou a zpřístupňováním publikovaných dokumentů v jakékoliv formě jsou knihovny. Aby mohly uskutečňovat své poslání a dále naplňovat očekávání svých uživatelů, musejí pokračovat v zásadních změnách své činnosti a rozšířit své služby s využitím informačních a komunikačních technologií.

Již více než deset let trvá aktivní přeshraniční spolupráce knihovníků trojzemí Čech, Německa a Polska. Rozumí se tím spolupráce mezi knihovnami a dalšími knihovnickými pracovišti, která přesahují státní hranici. Na svých pravidelných setkáních se zástupci těchto zařízení věnují výměně zkušeností, informačních a knihovnických materiálů, účasti na konferencích a školeních a organizování výstav.

Jedním z výsledků této spolupráce je publikace s literárními a publicistickými texty „Kalmanach“, na jehož přípravě se společně podíleli méně známí spisovatelé, překladatelé, literární kritici a jiní autoři a umělci. Barevný sborník se skládá z tradičních kapitol: Češi, Němci a Poláci v toku času, Výročí, Duchovní prostor, Rozhovor čísla, Tvorba autorů Euroregionu Nisa, Představujeme výtvarníka, Z regionu a Okénko k sousedům.

Knihovny se vyvíjejí na základě požadavků a poptávky občanů stále více. Tato skutečnost byla impulzem k vydání třístranné brožury „Průvodce knihovny v Euroregionu Nisa“. S určitou lehkostí a zároveň prakticky zpracovaný jazykový průvodce může být pomocníkem pro každého, kdo hledá nejen poučení o zemích a životě našich sousedů, ale i více o společné historii a tématech, která nás spojují.

V roce 2000 bylo z prostředků EU uhrazeno vybavení Krajské vědecké knihovny v Liberci, která byla postavena jako symbol přeshraniční spolupráce v ERN.

O Euroregionu Nisa

Rovnost šancí

Rovnost šancí je jedním z významných atributů spravedlivé společnosti, významnou součástí souboru jejích hodnot a jedním z tradičních cílů politiky. To však nezabraňuje tomu, že jde o princip složitý. Kromě jiného také proto, že při prosazování této ctnosti nutno brát v úvahu mnoho dalších aspektů, které ovlivňuje.

V Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa pracuje nová třístranná expertní skupina, která se zabývá otázkou rovných šancí na území celého Euroregionu. Záměrem této přeshraniční aktivity je monitoring rovného přístupu občanů z hlediska rasy, národnosti, pohlaví, sexuální orientace či zdravotního handicapu.

Zvýšit zájem veřejnosti o toto téma bylo hlavním cílem konference, která se uskutečnila v rámci projektu „Rovnost šancí mužů a žen v Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa“. Největší pozornost zde byla věnována uplatnění žen na trhu práce jednak v souvislosti s ukončením vzdělání, dále žen na mateřské dovolené, resp. při návratu do zaměstnání, ale i žen a mužů středního věku a žijících na venkově. Zdůrazněna byla i potřeba ochrany práv rodiny, seniorů, slabých a diskriminovaných, rovné zastoupení žen a mužů v rozhodovacích procesech či sbližování generací.

V květnu 2010 se na zámku Sychrov uskutečnil „Mezinárodní den seniorů 2010“, jehož cílem bylo ukázat seniorům cestu k prožití aktivního stáří.

Při udělování dotací pro podporu různých přeshraničních aktivit z Fondu malých projektů jsou bodově zvýhodňovány projekty s aspektem rovnosti šancí.